

УДК 336.5+657.471.122

В.С. Лень, канд. екон. наук, доцент**Ю.В. Крот**, аспірант

Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

СОЦІАЛЬНІ ВИТРАТИ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОБЛІК

Розкрито сутність соціальних витрат, наведена їх класифікація. Наведено визначення бухгалтерського соціального обліку та обґрунтовані пропозиції щодо накопичення інформації про ці витрати на рахунках бухгалтерського обліку.

Ключові слова: соціальні витрати, класифікація, облік.

Раскрыта сущность социальных затрат, наведена их классификация. Дано определение бухгалтерского социального учета и обоснованы предложения о накоплении информации об этих затратах на счетах бухгалтерского учета.

Ключевые слова: социальные затраты, классификация, учет.

The essence of social expenses is opened, their classification is induced. The definition to the accounting social account is given, the offers on accumulation of the information about these expenses on the bills of book keeping are proved.

Key words: social expenses, classification, account.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження. В Україні дедалі частіше піднімаються питання соціальної відповідальності бізнесу, підприємств і організацій, що пов'язане із здійсненням витрат, які виникають у ході реалізації соціальної відповідальності підприємств у межах своєї діяльності. Це зумовлює актуальність всебічного дослідження складу соціальних витрат, їх обліку і контролю, впливу на економічні показники діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем формування, обліку, аналізу та прогнозуванню соціальних витрат присвячена значна кількість досліджень вітчизняних учених: Ф. Ф. Бутинця, М. Г. Чумаченка, С. В. Голова, Є. В. Мниха, М. Я. Дем'яненко, В. В. Сопка, В. О. Шевчука, Л. В. Чижевської, Л. В. Нападовської, М.С. Пушкаря, Н.М. Малуги, Д.О. Баюри та інших. Із зарубіжних учених питання соціальних витрат, їх облік і контроль досліджували Л.А. Бернстайн, М.Ф. Ван Бред, К. Друрі, Б. Нідлз, Т. Скоун, Дж. К. Ван Хорн, Ч. Хорнгрен, Р. Ентоні, Джей К. Шим, Я.В. Соколов та ін.

Незважаючи на значний внесок названих учених у вирішення проблем теорії та практики відображення соціальних витрат у обліку й звітності та визначення ефективності їх здійснення, необхідно відзначити, що питання теоретичного, методологічного і практичного плану донині залишаються невирішеними або носять дискусійний характер. До них відносяться: класифікація соціальних витрат, віднесення соціальних витрат до продуктивних чи непродуктивних, недостатньо відпрацьована система показників для визначення ефективності соціальних витрат. Показники, якими оцінюються соціальні витрати, носять якісний характер і ускладнюють грошову оцінку. Перелічені невирішені питання потребують дослідження і вирішення для створення надійного інформаційного забезпечення управління соціальними витратами й узгодження економічної, соціальної та екологічної результативності з фінансовою.

Виділення не вирішеної раніше частини проблеми. В Україні до соціальних витрат найчастіше відносять тільки обов'язкові нарахування на заробітну плату та благодійну допомогу, що свідчить про недовідомість висвітлення як проблеми складу соціальних витрат, так і питань ефективності їх здійснення.

Мета статті. Дослідити склад соціальних витрат та порядок їх обліку.

Виклад основного матеріалу. Різні автори та джерела наводять різні визначення соціальної корпоративної відповідальності. Зокрема, Ф. Котлер та Л. Ненсі її визначають "як вільний вибір на користь зобов'язання підвищувати добробут громади через відповідні підходи до ведення бізнесу, а також надання корпоративних ресурсів" [1]. Н. Дебюссі та С. Діккінсон розуміють корпоративну соціальну відповідальність як "віддачу" суспільству, справедливе ставлення до персоналу, забезпечення суспільства виробництвом якісних товарів та послуг [2]. О.В. Родіонов соціальну відповідальність визначає як соціальні відносини й ставлення, що виражають рівень ініціативних зобов'язань підприємства у сфері соціального захисту працівників й суспільства [3].

В Україні проблемами соціальної відповідальності займаються Форум соціально відповідального бізнесу України та Центр корпоративного громадянства України. У розробленому Експертною радою Форуму соціально відповідального бізнесу України документі “Соціальна відповідальність бізнесу: принципи системної дії” наводиться таке визначення соціальної відповідальності бізнесу: “соціальна відповідальність бізнесу – відповідальне ставлення будь-якої компанії до свого продукту або послуги, до споживачів, працівників, партнерів; активна соціальна позиція компанії, що полягає в гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі із суспільством, участі у вирішенні найгостріших соціальних проблем” [4].

Міжнародна організація праці у своїй резолюції про сприяння життєспроможним підприємствам (прийнята у Женеві у червні 2007 р.) зазначає, що КСВ – це добровільна ініціатива ділових кіл, яка стосується діяльності, що перевищує просту вимогу дотримання букви закону [5]. Згідно з Керівництвом із соціальної відповідальності ISO/FDIS 26000 (*Guidance on social responsibility*), розробленим Міжнародною організацією по стандартизації (ICO) і яка є Всесвітньою федерацією національних організацій із стандартизації (комітетів-членів ICO), пропонується таке визначення соціальної відповідальності: “соціальна відповідальність (*social responsibility*) — це відповідальність організації за вплив її рішень та діяльності на суспільство і навколишнє середовище, що реалізується через прозору та етичну поведінку, яка: сприяє сталому розвитку, включаючи здоров’я та добробут суспільства; зважає на очікування зацікавлених сторін; не суперечить застосовуваному законодавству та узгоджується з міжнародними нормами поведінки; інтегрована у діяльність всієї організації і застосовується в її відносинах (діяльність організації в межах сфери свого впливу)” [6]. Це визначення є найбільш повним і охоплює всі сторони соціальної відповідальності підприємств, яким, на наш погляд, і слід керуватись під час розгляду питань, пов’язаних із соціальною відповідальністю.

Модулі та вимоги до діяльності організацій у сфері соціальної відповідальності розкриті у Міжнародному стандарті IC CSR-08260008000 [7], які у зведеному вигляді наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Модулі та вимоги до діяльності організацій у сфері соціальної відповідальності

Модулі	Вимоги	БО
1	2	3
Модуль А. Соціальні права персоналу	Свобода об’єднань і право на колективний договір	
	Заробітна плата	О
	Тривалість роботи	
	Дискримінація	
	Дисциплінарні міри	
	Охорона праці	О
Модуль Б. Соціальні гарантії персоналу	Перепідготовка й компенсаційні виплати під час скорочення персоналу	О
	Сприяння особам, що навчаються	О
	Оплачувана відпустка	О
	Охорона материнства	О, І
Модуль В. Якість продукції, послуг і робіт	Організація повинна виробляти й (або) поставляти продукцію, надавати послуги, виконувати роботи, якість яких, у тому числі безпека для людей і навколишнього середовища, відповідає всім обов’язковим вимогам, які встановлені чинними законодавчими й нормативними актами. Організація повинна виробляти й (або) поставляти продукцію, або надавати послуги, або виконувати роботи, якість яких відповідає характеристикам, які вона встановила в технічних документах (технічних умовах, фірмових стандартах, специфікаціях і т. п.), які вона прийняла в договорах на поставку і які вона вказала в інформації на упаковці, етикетках, а також у рекламі	О

Закінчення табл. 1

1	2	3
Модуль В. Якість продукції, послуг і робіт	Організація не повинна виробляти й (або) поставляти контрафактну продукцію, або надавати контрафактні послуги, або виконувати контрафактні роботи	О
Модуль Г. Задоволення інтересів споживачів	Інформація про безпеку	
	Розгляд скарг і претензій	
	Захист персональних даних про споживачів	
	Надання послуг першої необхідності	
Модуль Д. Охорона навколишнього середовища	Запобігання шкідливим впливам на навколишнє середовище	О
	Екологічне навчання й освіта персоналу	О
Модуль Е. Ощадлива витрата ресурсів	Організація повинна: – поліпшувати процеси й інфраструктуру з метою ощадливої витрати ресурсів; – проводити роботу з ощадливої витрати електричної та теплової енергії, води, палива, матеріалів і інших ресурсів через впровадження ресурсозберігаючих технологій, використання поновлюваних джерел енергії, рециркуляції води, скорочення відходів; – співробітничати з партнерами в частині скорочення витрат ресурсів по всьому ланцюжку виробництва, закупівель, поставок і використання продукції та послуг; – вишукувати можливості утилізації відходів власного виробництва; забезпечувати зменшення витрат енергії й матеріалів за рахунок зниження кількості дефектної продукції й відходів виробництва	О
Модуль Ж. Підтримка місцевого співтовариства	Підтримка зусиль влади в розвитку території, де розміщена організація	I
	Допомога місцевим установам і організаціям соціальної сфери	I
	Допомога незаможним родинам, самотнім старим, а також ветеранам	I
	Підтримка житлово-комунального господарства	I
	Підтримка культурних і спортивних організацій і заходів	I
Модуль І. Менеджмент соціальної відповідальності	Мета й політика	О, I
	Аналіз і контроль з боку керівництва	
	Відповідальні представники керівництва	
	Інформування місцевого співтовариства і зацікавлених сторін	
	Взаємодія з постачальниками та субпідрядниками	
	Зовнішні зв'язки	
	Самооцінка	

Примітка: БО – бухгалтерський облік; О – операційна діяльність; I – інша діяльність.

Аналіз вимог до діяльності організацій у сфері соціальної відповідальності, згідно з Міжнародним стандартом IC CSR-08260008000, свідчить, що така діяльність пов'язана з витратами як операційної, так і іншої діяльності підприємства, що потребують окремого обліку з метою складання звітності, яку рекомендується складати згідно з Міжнародним стандартом IC CSR-08260008000.

Для організації бухгалтерського обліку витрат, пов'язаних з діяльністю у сфері соціальної відповідальності, насамперед необхідно визначитись з класифікацією витрат, які з нею пов'язані. Слід зазначити, що досліджень із класифікації соціальних витрат проводиться недостатньо, а тому пропонується їх класифікація за різними ознаками (табл. 2).

Стосовно законодавства, соціальні витрати можуть бути віднесені до визначених та невизначених законодавством. Слід зазначити, що політика соціальної відповідальності насамперед передбачає дотримання законодавства. Проте окремі види соціальних витрат можуть здійснюватись і понад обсяги, передбачені законодавством. Наприклад, підприємство повинно дотримуватись Законів України “Про оплату праці”, “Про відпустки”, проте верхня межа заробітної плати не обмежена, а відпускні не забороняється нараховувати і

понад межі, передбачені законодавством. Однак нарахування відпускних понад межі, встановлені законодавством, не повинні включатись до собівартості продукції (робіт, послуг).

Таблиця 2

Класифікація соціальних витрат за різними ознаками

Ознака	Класифікація
Відношення до законодавства	визначені законодавством
	невизначені законодавством
Зв'язок з комерційною діяльністю	пов'язані з комерційною діяльністю
	непов'язані з комерційною діяльністю
Потреба в сертифікації	потребують сертифікації
	не потребують сертифікації
Місце здійснення витрат	внутрішньофірмові
	позафірмові
Відображення витрат у бухгалтерському обліку	за рахунок основної діяльності
	за рахунок прибутку
До якого виду діяльності відноситься	на собівартість
	операційної
	іншої
Відносно виробництва	виробничі
	позавиробничі
Відшкодування витрат	платне
	безоплатне
Отримання майбутніх економічних вигод	отримуються
	не отримуються
Відносно продуктивності	продуктивні
	непродуктивні

Як приклади соціальних витрат, пов'язаних з комерційною діяльністю, можна навести витрати на забезпечення соціального пакета працівникам (додаткове пенсійне страхування, ризикове страхування тощо), а до непов'язаних – надання працівникам безвідсоткових позик, допомога школам, лікарням тощо.

Щодо сертифікації, то окремі види діяльності підприємств, пов'язані з соціальними витратами, потребують сертифікації, зокрема будівництво шкіл, лікарень, дитячих садків тощо власними силами, а інші не потребують, наприклад, часткова участь у розвитку місцевих територій.

Стосовно місця здійснення витрат, соціальні витрати поділяють на внутрішньофірмові та позафірмові. До внутрішньофірмових витрат, зокрема, належать витрати на охорону праці, додаткове пенсійне страхування, а до позафірмових – матеріальна допомога фізичним особам, які не є працівниками підприємства, участь у розвитку територій.

Щодо окремих видів діяльності, соціальні витрати можуть бути віднесені на собівартість продукції, інші операційні витрати або інші витрати підприємства. Наприклад, заробітна плата виробничих працівників та нарахування на неї включаються до виробничої собівартості продукції, а витрати на ризикове страхування працівників (за винятком обов'язкового страхування) включаються до витрат іншої операційної діяльності. Витрати з ремонту будівлі школи на безоплатній основі будуть включені до витрат іншої діяльності підприємства.

Відносно виробництва соціальні витрати, наприклад, передбачені колективним договором премії, можуть бути виробничі або пов'язані з управлінням підприємства та збутом.

Певні види соціальних ініціатив можуть здійснюватись на платній, а окремі на безоплатній основі. Якщо на платній основі, то їх здійснення прирівнюється до комерційної діяльності (вирішуються як соціальні, так і комерційні проблеми одночасно). Такі ініціативи носять для підприємства, безумовно, продуктивний характер і їх облік ведеться як облік комерційної діяльності.

Витрати соціального характеру супроводжуються прямими майбутніми економічними вигодами, наприклад, навчання, підвищення кваліфікації та перепідготовка працівників сприятимуть збільшенню майбутніх економічних вигод, а надання благодійної допомоги церкві – ні. При цьому слід зазначити, що оцінка майбутніх економічних вигод є досить умовною, а тому і такий поділ носить досить умовний характер, адже не завжди можна розрахувати очікуваний результат від багатьох соціальних витрат.

Відносно продуктивності, соціальні витрати можуть бути поділені на продуктивні та непродуктивні. Для віднесення соціальних витрат до продуктивних чи непродуктивних слід порівнювати соціальні витрати з очікуваним від них результатом. Якщо результат перевищує витрати, їх слід вважати продуктивними. Якщо результат менший від витрат, то непродуктивними витратами слід вважати не всі соціальні витрати, а лише суму перевищення витрат над результатами [8].

Складна структура соціальних витрат вимагає їх окремого дослідження. У соціальному обліку можна виділити кілька напрямків дослідження – економічний, екологічний, суто соціальний, етичний [9]. Різноманітність соціальних витрат потребує належного управління ними. Для цього, насамперед, підприємству слід розробити Політику соціальної відповідальності, а її елементи, які стосуються політики бухгалтерського обліку щодо соціальних витрат, закріпити у внутрішньому нормативному документі “Політика бухгалтерського обліку” [10] в окремому розділі під назвою “Політика бухгалтерського обліку щодо соціальних витрат”, одними з важливих додатків до якого мають бути кошториси соціальних витрат та форми внутрішньої та зовнішньої звітності щодо їх виконання, виділені для соціальних витрат субрахунки бухгалтерського обліку.

Для формування достовірної соціальної звітності важливу роль відіграє організація бухгалтерського соціального обліку. **Бухгалтерський соціальний облік** — це інтегрована система збору й ідентифікації, реєстрації та узагальнення даних соціально-екологічного характеру з метою визначення ефективності соціальних витрат, а також надання соціальної інформації для обґрунтування і прийняття рішень. Бухгалтерський соціальний облік може розглядатися як новий інформаційний метод регулювання внутрішньої діяльності підприємств з огляду на його зв'язки з зовнішнім середовищем: державою, соціумом та природою.

Для виокремлення в обліку соціальних витрат насамперед необхідно вести їх аналітичний облік за видами, напрямками витрат та видами діяльності, що дозволить використовувати інформацію з обліку для складання соціальної звітності та управління такими витратами.

Окремі бухгалтерські проводки, пов'язані з такими соціальними витратами понад межі, передбачені законодавством, наведені в таблицях 3-4.

Відображення в обліку витрат на охорону навколишнього середовища залежить від того, пов'язані такі витрати з діяльністю підприємства чи ні. У разі зв'язку з виробничою діяльністю вони відображаються на рахунках операційних витрат, а ті, що не мають такого зв'язку, – аналогічно витратам, пов'язаним із підтримкою місцевого співтовариства.

Таблиця 3

Відображення в обліку окремих витрат підприємства на соціальний пакет

Господарська операція	Дебет	Кредит	Сума
1	2	3	4
<i>Добровільне медичне та ризикове страхування</i>			
Перераховано за працівника річний страховий платіж страховій компанії	654	311	1200,00
Віднесено на витрати майбутніх періодів суму страхового платежу, збільшеного на коефіцієнт оподаткування податком на доходи фізичних осіб із визнанням доходів працівника ($1200 : (1 - 0,15)$)	39	663	1411,76

Продовження табл. 3

1	2	3	4
Утримано з нарахованого доходу працівнику податок на доходи фізичних осіб	663	641.1	211,76
Відраховано з нарахованого працівнику доходу суму страхового платежу	663	654	1200,00
Перераховано податку на доходи фізичних осіб до бюджету	641	311	211,76
Кожного місяця списується на інші витрати операційної діяльності частка страхового платежу, яка припадає на місяць	949	84	100,00
	84	39	100,00
<i>Додаткове пенсійне страхування в межах норм, передбачених Податковим кодексом України</i>			
Нараховано внески до недержавного пенсійного фонду	23 (91-94)	821	350,00
	821	651	350,00
Перераховано внески до недержавного пенсійного фонду	651	311	350,00
<i>Додаткове пенсійне страхування понад межі норм, передбачених Податковим кодексом України (у разі якщо сума щомісячного платежу більше за 5 мінімальних заробітних плат, або більше 15 % від заробітної плати застрахованої особи (пп. 164.2.16))</i>			
Нараховано внески до недержавного пенсійного фонду з відображенням доходу працівника	949	821	350,00
	821	663	350,00
Нараховано дохід працівника у сумі податку з доходів фізичних осіб	949	84	61,76
	84	663	61,76
Утримано податок з доходів фізичних осіб	663	641	61,76
Відраховано з нарахованого працівнику доходу суму внесків до недержавного пенсійного фонду	663	651	350,00
Перераховано до бюджету податок з доходів фізичних осіб	641	311	61,76
Перераховано внески до недержавного пенсійного фонду	651	311	350
<i>Оренда квартири для працівника підприємства</i>			
у разі якщо надання орендованого житла передбачене трудовим договором (контрактом) або колективним договором:			
Перераховано кошти орендодавцю фізичній особі	377	311	1000,00
Списана сума орендної плати на витрати відповідного підрозділу підприємства та відображено дохід працівника	23 (91-94)	84	1000,00
	84	663	1000,00
Відраховано з доходу працівника суму орендної плати	663	377	1000,00
в іншому випадку:			
Перераховано кошти орендодавцю фізичній особі	377	311	1000,00
Нараховано дохід працівнику, у зв'язку з оплатою підприємством орендної плати ($1000 : (1 - 0,15)$)	949	84	1176,47
	84	663	1176,47
Утримано з нарахованого доходу податок з доходів фізичних осіб	663	641	176,47
Перераховано до бюджету податок з доходів фізичних осіб	641	311	176,47
Зараховано у рахунок нарахованого доходу суму орендної плати	663	377	1000,00
<i>Оплата перебування дітей працівників у дитсадку</i>			
Перераховано кошти дитячому садку	377	311	600,00
Відображено податковий кредит	641	644	100,00
Нараховано дохід працівнику, у зв'язку з оплатою підприємством вартості перебування дитини у дитячому садку ($600 : (1 - 0,15)$)	949	84	705,88
	84	663	705,88
Утримано з нарахованого доходу податок з доходів фізичних осіб	663	641	105,88
Утримано з нарахованого доходу суму плати за дитячий садок	663	377	600,00
Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	644	641	100,00
<i>Надання безкоштовного харчування у власній їдальні</i>			
Відпущено працівнику обід	377	701	60,00
Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	701	641	10,00
Дохід закрито на фінансовий результат	701	791	50,00
Списано собівартість відпущених блюд	901	26	40,00
Собівартість відпущених блюд списано на фінансовий результат	791	901	40,00
Нараховано дохід працівнику на суму безкоштовного харчування ($60 : (1 - 0,15)$)	949	84	70,59
	84	663	70,59
Утримано з нарахованого доходу податок з доходів фізичних осіб	663	641	10,59

Закінчення табл. 3

1	2	3	4
Перераховано до бюджету податок з доходів фізичних осіб	641	311	10,59
Вартість обіду списано за рахунок нарахованого доходу	663	377	60,00
<i>Придбання квартири для працівника за рахунок коштів підприємства</i>			
Перераховано кошти продавцю	371	311	3600,00
Відображено податковий кредит	641	644	600,00
Перераховано 1% пенсійного збору	651	311	36,00
Нараховано дохід працівнику на вартість безкоштовно наданої квартири	949	84	442,00
	84	663	
Утримано з нарахованого доходу податок з доходів фізичних осіб (із суми нарахованого доходу в розмірі 10 мінімальних зарплат податок 15 %, понад 10 — 17 %) (сума умовна)	663	641	46,00
Перераховано до бюджету податок з доходів фізичних осіб	641	311	46,00
Витрати на придбання квартири утримані з нарахованого доходу	663	377	3600,00
Утримано з нарахованого доходу суму сплаченого пенсійного збору	663	651	36,00
Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	644	641	600,00

Таблиця 4

Відображення в обліку витрат з підтримки місцевого співтовариства

Господарська операція	Дебет	Кредит	Сума
Надання допомоги запасами			
Надано допомогу запасами	977	20х	1000,00
Коригування суми податкового кредиту методом сторно	(641)	(949)	200,00
Інші витрати списано на фінансовий результат	791	977	1200,00
Надання допомоги грошовими коштами			
Надано допомогу грошовими коштами	977	311	1200,00
Інші витрати списано на фінансовий результат	791	977	1200,00
Надання допомоги роботами та послугами			
Надання допомоги роботами та послугами	977	23	1000,00
Відображення податкового зобов'язання з ПДВ	977	641	200,00
Інші витрати списано на фінансовий результат	791	977	1200,00

Щодо віднесення екологічних витрат до продуктивних чи непродуктивних, то витрати на охорону зовнішнього природного середовища, пов'язані з виробничою діяльністю підприємства, слід, безумовно, відносити до продуктивних, а з підтримкою місцевого співтовариства — до непродуктивних. Проте слід зазначити, що більшість витрат, які підприємство вважає непродуктивними, у перспективі можуть сприяти збільшенню економічних вигод і їх скоріше можна визначати як умовно непродуктивні.

Висновки. У результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Незважаючи на значну увагу міжнародної спільноти до корпоративної соціальної відповідальності бізнесу, досліджень з питань накопичення витрат, пов'язаних з такою відповідальністю з метою складання звітності про такі витрати, а також управління ними, в Україні проводиться недостатньо.

2. Пропонується таке визначення бухгалтерського соціального обліку: бухгалтерський соціальний облік — це інтегрована система збору й ідентифікації, реєстрації та узагальнення даних соціально-екологічного характеру з метою визначення ефективності соціальних витрат, а також надання соціальної інформації для обґрунтування і прийняття рішень.

3. У зв'язку з необхідністю управління витратами, пов'язаними з корпоративною соціальною відповідальністю, необхідно організувати їх окремий облік за видами витрат, напрямками діяльності та видами діяльності.

4. Для належного управління соціальними витратами у документі про політику бухгалтерського обліку слід виділити окремий розділ — політика соціальних витрат, у якому навести обов'язково форми внутрішньої звітності за такими витратами, терміни їх подання за призначенням тощо.

Список використаних джерел

1. *Котлер Ф.* Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер, Л. Ненсі ; пер. з англ. С. Яринич. – К. : Стандарт, 2005. – 302 с.
2. *Suprawan, L., DeBussy, N., & Dickinson, S.* Corporate Social Responsibility in the SME Sector: An Exploratory Investigation, 2009. – p. 4-10.
3. *Родіонов О. В.* Формування концепції соціальної відповідальності підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Родіонов. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/vsunud/2009-6E/09rovsvp.htm>.
4. *Соціальна відповідальність бізнесу: принципи системної дії* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slideshare.net/innovationgirl/social-responbusiness>.
5. *Посібник із КСВ.* Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності / кол. автор.: О. Лазоренко, Р. Колишко та ін. – К. : Енергія, 2008. – 96 с.
6. *ISO/FDIS 26000.* Руководство по социальной ответственности (Guidance on social responsibility) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ksovok.com/standarts.php>.
7. *Социальная ответственность организации. Требования. Международный стандарт IC CSR-08260008000:* утвержден и введен в действие: Международным Комитетом по корпоративной социальной ответственности (IC CSR), протокол № 2 от 3 марта 2011 г.
8. *Крот Ю. В.* Непродуктивні витрати: визначення та зміст / Ю. В. Крот. // Науковий Вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління : збірник наукових праць. Серія 1: Економіка. – 2011. – № 4 (12). – С. 211-216.
9. *Парушина Н. В.* Формирование корпоративной социальной отчетности в современных условиях / Н. В. Парушина, Т. А. Баркова // Вестник ОрелГИЭТ. – 2010. – № 4(14). – С. 12-19.
10. *Лень В. С.* Основний внутрішній нормативний документ бухгалтерії: назва та зміст / В. С. Лень, І. М. Гончаренко // Проблеми і перспективи розвитку обліково-аналітичного забезпечення системи управління підприємств в умовах євроінтеграції : збірник. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – Т. XIII. Вип. № 232. – С. 206-215.